

ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC TRONG CÁC TRƯỜNG THUỘC HỆ THỐNG GIÁO DỤC NGHỀ NGHIỆP

Nguyễn Việt Sự

Luật Giáo dục 2005, xác định GDNN bao gồm: Trung cấp chuyên nghiệp và Dạy nghề. Mục tiêu của GDNN là “Đào tạo người lao động có kiến thức, kỹ năng nghề nghiệp ở các trình độ khác nhau, có đạo đức, lương tâm nghề nghiệp, ý thức kỷ luật, tác phong công nghiệp, có sức khoẻ nhằm tạo điều kiện cho người lao động có khả năng tìm việc làm, tự tạo việc làm hoặc tiếp tục học tập nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ đáp ứng yêu cầu phát triển Kinh tế – Xã hội, củng cố quốc phòng an ninh”.

Trong bối cảnh nước ta phát triển nền kinh tế thị trường; toàn cầu hoá và hội nhập đang là xu thế tất yếu tác động mạnh mẽ và những thách thức đặt ra sau khi Việt Nam ra nhập WTO, đòi hỏi Việt Nam phải mở rộng thị trường lao động với nguồn nhân lực chất lượng cao, cơ cấu ngành nghề thích ứng và qui mô lớn. Các cơ sở đào tạo nhân lực kỹ thuật, trong đó có các trường Trung cấp Chuyên nghiệp và Dạy nghề, hơn bao giờ hết phải tạo nên bước chuyển biến quan trọng trong đào tạo mà mục tiêu hàng đầu là nhân lực được đào tạo ra phải có chất lượng cao thể hiện ở trình độ chuyên môn, năng lực thực hành, năng lực thích nghi và sáng tạo, đủ sức chiếm lĩnh và cạnh tranh trên thị trường lao động trong nước cũng như trên thế giới.

Cùng với việc đổi mới tư duy trong đào tạo nghề nghiệp theo định hướng thị trường lao động là hàng loạt các đổi mới có tính kỹ thuật và sự phạm về mục tiêu, nội dung, phương tiện, tổ chức quá trình, kiểm tra đánh giá. Trong đó đổi mới PPDH của đội ngũ GV giữ vai trò quan trọng, có tính quyết định đến việc nâng cao chất lượng đào tạo nghề nghiệp. Bởi vậy, trong Chiến

lược phát triển giáo dục 2001 – 2010 đã khẳng định giải pháp đổi mới PP giáo dục theo định hướng: “Đổi mới và hiện đại hoá PPDH, chuyển từ việc truyền đạt tri thức thụ động, thầy giảng, trò ghi sang hướng dẫn người học chủ động tư duy trong quá trình tiếp cận tri thức; dạy cho người học PP tự học, tự thu nhận thông tin một cách hệ thống và có tư duy phân tích, tổng hợp; phát triển được năng lực của mỗi cá nhân; tăng cường tính chủ động, tính tự chủ của học sinh, sinh viên trong quá trình học tập, hoạt động tự quản trong nhà trường và tham gia các hoạt động xã hội”.

I. QUAN ĐIỂM VỀ ĐỔI MỚI PPDH HIỆN NAY TRONG HỆ THỐNG GIÁO DỤC NGHỀ NGHIỆP

1. Phương pháp dạy học (Method of teaching)

Là một thành tố quan trọng trong quá trình dạy học. Có nhiều cách hiểu (định nghĩa) khác nhau về PPDH, song về bản chất đó là cách thức, con đường truyền tải, gợi mở, điều khiển của GV đối với học viên để tìm hiểu, nắm vững nội dung dạy học đã được xác định theo mục tiêu dạy học thông qua hoạt động dạy và hoạt động học, nhờ các phương tiện dạy học. Lịch sử phát triển khoa học giáo dục trên thế giới đã trải qua nhiều thời kì và theo đó các PPDH lần lượt ra đời nhờ các nhà giáo tài ba, các nhà bác học trong lĩnh vực giáo dục. Cho đến nay, đã có nhiều PPDH ra đời và có thể phân loại theo thời gian, thành 2 loại: PPDH truyền thống và PPDH hiện đại (PPDH mới).

- Về PPDH truyền thống có thể kể đến sự phân loại của một số nhà khoa học sau đây:

- Theo I.U.K. Babanski:

a. Các PP tổ chức và thực hiện hoạt động học tập, nhận thức:

Theo nguồn kiến thức và đặc điểm tri giác thông tin: Dùng lời, thực hành; Theo logic truyền thụ và tri giác thông tin: Qui nạp, suy diễn; Theo mức độ tư duy và tích cực của học sinh: Tái hiện, sáng tạo; Theo mức độ điều khiển hoạt động học tập: Có hướng dẫn, độc lập.

b. Các PP kích thích và xây dựng động cơ học tập:

Kích thích hứng thú học tập: Trò chơi, hội thảo, tạo tình huống; Kích thích nhiệm vụ và tinh thần trách nhiệm: Niềm tin, đề xuất yêu cầu, rèn luyện thực tế, khuyến khích và trừng phạt.

c. Các PP kiểm tra

Kiểm tra miệng và tự kiểm tra, kiểm tra viết, kiểm tra thực hành.

- Theo GS Đặng Vũ Hoạt

a. Nhóm các PP dùng lời

Thuyết trình: Giảng thuật, giảng giải, giảng diễn; dùng sách giáo khoa và tài liệu trên lớp và ở nhà; vấn đáp.

b. Nhóm các PPDH trực quan

Quan sát; Trình bày trực quan.

c. Nhóm các PPDH thực tiễn

Thí nghiệm; Luyện tập (Tái hiện, vận dụng, sáng tạo); Ôn tập. (Ngoài ra: Kiểm tra và đánh giá tri thức, kỹ năng, kỹ xảo của học sinh với tư cách là PPDH).

• Về PPDH hiện đại (PPDH mới): Có thể kể đến các PP sau đây:

- Theo Roy Killen

Dạy học theo nhóm (group work), giải quyết vấn đề (problem solving), dạy học theo nghiên cứu chủ đề (research), dạy học qua thực hiện hoạt động (Performance activities), dạy học theo phương án cộng tác (Co-operative learning), dạy học qua thảo luận (tranh luận) (discussion), dạy học bằng trình diễn trực tiếp (direct instruction).

- Theo GS. TSKH Thái Duy Tuyên

Dạy học nêu vấn đề, dạy học chương trình hóa, dạy học theo dự án độc lập của học sinh, dạy học tích cực lấy học sinh làm trung tâm, như: Trò chơi (games), sắm vai (role play), mô phỏng (simulation), động não (brain storming), bể cá (fish bowl), kim tự tháp (pyramid), nghiên cứu điển hình (case study), ...

• Về một số kỹ năng dạy học theo TS. John Colum & TS. Rudold Batliner

11 kỹ năng chuẩn bị lên lớp (ví dụ: Soạn Test, viết mục tiêu bài dạy, ...), 12 kỹ năng hoạt động trên lớp (ví dụ: Trình diễn kỹ năng, kỹ năng đứng lớp cơ bản, ...), 5 kỹ năng kiểm tra đánh giá (ví dụ: Thông tin phản hồi, đánh giá sự thực hiện qui trình, ...)

2. Quan niệm về đổi mới PPDH

Từ điển tiếng Việt của Viện Ngôn ngữ học, do Hoàng Phê chủ biên (NXB Đà Nẵng 2002) cho rằng: Đổi mới có nghĩa là thay đổi cho khác hẳn với trước (Ví dụ: Đổi mới tư duy) hoặc là nghĩa tiến bộ hơn.

Từ điển Anh – Việt của Ủy ban Khoa học xã hội (NXB Khoa học xã hội 1985) cho rằng: Renew có nghĩa là thay mới, đổi mới, thay thế, hồi phục lại, tăng cường, củng cố thêm.

Đối với PPDH hiện nay trong hệ thống GDNN, cần có quan niệm rộng và phù hợp với thực tiễn phát triển giáo dục Việt Nam. Theo chúng tôi, có thể hiểu khái niệm đổi mới PPDH như sau:

• Đổi mới PPDH được hiểu là đổi mới cách lựa chọn PPDH hiện có sao cho phù hợp với nội dung dạy học, với đối tượng dạy học và với điều kiện môi trường dạy học.

• Đổi mới PPDH được hiểu là sự bắt đầu áp dụng PPDH đã có mà lâu nay chưa sử dụng. Cũng có nghĩa là không phải sự sáng tạo ra PPDH mới.

• Đổi mới PPDH là việc sử dụng một số kỹ thuật, thủ pháp, kỹ năng nhằm làm tăng chất lượng, hiệu quả của PPDH.

• Đổi mới PPDH là cách thức phát huy hiệu quả của các hoạt động dạy và hoạt động học; là sự kết nối logic khoa học giữa PP kiểm tra, đánh giá kết quả học tập với cách thức truyền tải, tổ chức, điều khiển việc tiếp thu một cách sáng tạo nội dung học tập.

Với quan niệm như trên về đổi mới PPDH, có thể khẳng định rằng các PPDH truyền thống và các PPDH hiện đại đều có giá trị như nhau trong hoạt động dạy học. Nghĩa là, không có PP nào là tồi, là lạc hậu, là tuyệt đối hóa ưu việt mà mỗi PP đều có ưu điểm và nhược điểm. Vấn đề là lựa chọn PP nào và kết hợp các PP như thế nào trong một bài giảng để dạy có hiệu quả, hoàn toàn phụ thuộc vào năng lực của người GV về chuyên môn, về sư phạm, căn cứ vào nội dung dạy học cụ thể; đặc điểm của học sinh và môi trường điều kiện diễn ra quá trình dạy học.

Rõ ràng, dạy tốt trước hết xuất phát từ lựa chọn PP dạy và phối hợp các PP dạy hợp lý và điều đó rộng mở cho mọi GV, kể cả GV trẻ và GV lâu năm. Sự sáng tạo đổi mới PP, luôn luôn được đặt ra trong suốt cuộc đời dạy học của người GV. Trong điều kiện giảng dạy hiện nay, điều đó càng trở nên quan trọng và bức thiết.

II. YÊU CẦU KHÁCH QUAN CÓ TÍNH QUI LUẬT ĐỐI VỚI VIỆC ĐỔI MỚI PPDH TRONG GDNN

Sự phát triển mạnh mẽ của khoa học – công nghệ làm thay đổi nhanh nội dung lao động nghề nghiệp, do đó không chỉ nội dung đào tạo mà cả PP đào tạo cũng phải thay đổi cho phù hợp, trong đó PPDH trong GDNN phải thay đổi mạnh mẽ để có thể đáp ứng được yêu cầu của sản xuất – dịch vụ. Đáng lưu ý rằng, chất lượng đào tạo trong GDNN vừa phản ánh mức độ đạt được của mục tiêu đề ra, vừa phải làm thoả mãn, hài lòng đối với khách hàng – những người sử dụng lao động kỹ thuật. Do đó, đổi mới PPDH trong GDNN sẽ kịp thời đáp ứng được cả hai nội dung trên.

Ngày nay, nhờ công nghệ thông tin mà trí tuệ của người học càng có điều kiện phát triển, nguồn thông tin phong phú, đa dạng, nhanh nhạy, tạo cho thế hệ trẻ tiềm năng phát triển. Chính đó là đòi hỏi cấp thiết cho việc GV phải đổi mới PPDH nhằm thể hiện được vai trò mới của người thầy - đó là người tổ chức, người điều khiển, người đánh giá các hoạt động học tập chủ động, sáng tạo của học sinh.

Mặt khác, trong xu thế hội nhập quốc tế, đòi hỏi trình độ chuyên môn và năng lực sư phạm của GV cần được tăng cường đáng kể nhằm đạt chuẩn trình độ quốc gia và quốc tế. Kết quả đào tạo nhân lực kỹ thuật chất lượng cao và năng lực của GV sẽ tạo nên sự bình đẳng trong giao lưu, trao đổi chuyên gia GV giữa các nước trong thời gian tới.

Thực trạng về PPDH trong các trường thuộc hệ thống GDNN ở nước ta cần được cải thiện, bởi lẽ việc đổi mới chậm chạp, khả năng lựa chọn và kết hợp PP dạy còn nhiều hạn chế, dẫn tới hiệu quả giờ giảng thấp. Một tỉ lệ không nhỏ GV TCCN và DN còn hạn chế trong việc sử dụng các phương tiện hiện đại và công nghệ thông tin vào thực hiện bài giảng. Có nhiều nguyên nhân của thực trạng trên, song nguyên nhân cơ bản là chưa có động lực thúc đẩy việc đổi mới PPDH trong hệ thống, đời sống vật chất của GV còn khó khăn, kinh phí đầu tư cho các hoạt động bồi dưỡng và khuyến khích cho hoạt động đổi mới PPDH ở các trường còn hạn chế và cơ chế tuyển chọn sử dụng GV chưa được đảm bảo theo chuẩn.

Những nội dung trình bày trên đã khẳng định rằng, việc đổi mới PPDH trong hệ thống GDNN là hết sức cấp thiết và là yêu cầu khách quan, có tính qui luật trong sự nghiệp đổi mới nền giáo dục Quốc dân.

III. ĐỊNH HƯỚNG ĐỔI MỚI PPDH TRONG GDNN THỜI GIAN TỚI

Việc đổi mới PPDH của đội ngũ GV trong hệ thống GDNN cần gắn chặt với quá trình chuẩn hoá, hiện đại hóa trình

độ nghề nghiệp của GV, đó là định hướng chiến lược. Trước mắt, cần tập trung đổi mới PPDH theo một số hướng sau:

- Nâng cao chất lượng soạn các giáo án (Lý thuyết, thực hành), với sự phân tích khoa học các hoạt động của GV trên lớp. Chú trọng lựa chọn và kết hợp PPDH hợp lý cho từng giáo án, trên cơ sở xác định rõ nhiệm vụ giáo dục và phát triển của nội dung; đặc điểm khả năng học của học sinh; môi trường điều kiện đào tạo và ưu nhược điểm của PPDH sẽ sử dụng

- Kết hợp hài hoà việc sử dụng các PPDH truyền thống và PPDH hiện đại, trên cơ sở mở rộng áp dụng công nghệ thông tin và phương tiện trang thiết bị dạy nghề hiện đại.

- Tăng cường việc áp dụng các kỹ năng dạy học có hiệu quả trong các bài giảng, trên cơ sở phát huy tính tích cực, chủ động của học sinh.

- Gắn đổi mới PPDH với đổi mới phương thức kiểm tra, đánh giá kết quả học tập, lấy chất lượng hiệu quả thực hành làm trọng điểm.

IV. ĐIỀU KIỆN ĐỂ ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC THÀNH CÔNG TRONG THỜI GIAN TỚI

- Trình độ chuyên môn và năng lực sư phạm của GV cần được nâng cao thông qua đào tạo thêm và bồi dưỡng. Trong đó, hết sức coi trọng bồi dưỡng nền khoa học cơ bản về tâm lý học nghề nghiệp, giáo dục học nghề nghiệp, xã hội học, logic học, để GV có khả năng sử dụng các PPDH, các kỹ năng dạy học một cách khoa học và tránh được tình trạng “máy móc”, “giáo điều” trong dạy học.

- Chương trình và giáo trình cần được biên soạn hoàn chỉnh theo hướng hiện đại hoá, cập nhật hoá kiến thức, kỹ năng và tạo điều kiện cho việc áp dụng các PPDH cũng như phương tiện dạy học tiên tiến.

- Cùng với đổi mới PPDH của GV là việc đổi mới PP học của học sinh theo quan

điểm “Lấy học sinh làm trung tâm”. Hai quá trình Dạy và Học cần được đổi mới, xem xét trong mối quan hệ hữu cơ, tổng thể.

- Tăng cường đầu tư cơ sở vật chất kỹ thuật, kinh phí cho các hoạt động đổi mới PPDH trong nhà trường. Đồng thời đẩy mạnh hoạt động thi đua dạy giỏi – học giỏi và tôn vinh thầy dạy giỏi, trò học giỏi, thông qua các chế độ khuyến khích thoả đáng về vật chất và tinh thần.

Đổi mới PPDH trong nhà trường GDNN là sự nghiệp của toàn thể đội ngũ GV, công nhân viên và cán bộ quản lý giáo dục các cấp. Cùng với tính tự giác trách nhiệm cao, lòng yêu nghề, quý trọng là vai trò quản lý và tạo điều kiện của các cấp lãnh đạo trường, Sở và Trung ương, sẽ tạo bước chuyển biến quan trọng trong quá trình nâng cao chất lượng giáo dục đào tạo. Đồng thời cũng cần hết sức coi trọng mở rộng quan hệ Quốc tế trong quá trình đổi mới PPDH thông qua các đề án, dự án, hợp tác và trao đổi tài liệu, trao đổi chuyên gia giữa các nhà giáo trong nước và nước ngoài.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

[1] Luật Giáo dục 2005.

[2] Đặng Vũ Hoạt – Hà Thế Ngữ: Giáo dục học, NXB Giáo dục. Hà Nội 1987.

[3] Babanski.IU.K. Tồi ưu hoá quá trình dạy học – giáo dục. NXB Giáo dục. Maxcova. 1982.

[4] TS. John Collum & TS. Rudif Batlner: Thẻ kỹ năng (Dự án Swisscontact).

[5] GS. TSKH Thái Duy Tuyên: Những vấn đề cơ bản giáo dục học hiện đại. NXB Giáo dục. Hà Nội 1999.

[6] Những thủ thuật trong dạy học. Wilbertj. McKeachie Houghton Mifflin Company. Boston. 1999.

[7] Dr. Roy Kill: Effective teaching Strategies Published & Printed in Australia. 1988.